

Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument van de Duitse bunker Ua4 uit de Eerste Wereldoorlog in Oudenburg

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het ministerieel besluit van 20 december 2016 tot voorlopige bescherming als monument van de Duitse bunker Ua4 uit de Eerste Wereldoorlog in Oudenburg;

Gelet op het openbaar onderzoek dat gehouden is van 27 januari 2017 tot en met 27 februari 2017 en waarvan de behandeling van de bezwaren is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van de Duitse bunker Ua4 uit de Eerste Wereldoorlog aantoonst;

Overwegende dat de Duitse bunker Ua4 uit de Eerste Wereldoorlog als monument historische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De bunker Ua4 heeft net als drie gelijkaardige bunkers Ua2, Ua3 en Ub1 een belangrijke historische waarde, als onderdeel van de *Flandern II Stellung*, een Duitse stelling die vanaf de winter van 1917-1918 werd opgetrokken. Behalve deze bunkers in Oudenburg zijn er nauwelijks nog bunkers gekend van deze *Flandern II Stellung*.

Vooraf de ensemblewaarde is bijzonder hoog. Het betreft namelijk één van vier Duitse bunkers van het type *Einheitsunterstand* die in Oudenburg bewaard zijn. Een dergelijke concentratie aan bunkers van hetzelfde type in één gemeente is zeldzaam.

De bunker Ua4 werd opgetrokken in de eerste verdedigingslijn van de *Flandern II Stellung*. Het betreft meer bepaald de meest zuidoostelijke van drie op één lijn gelegen bunkers die vandaag nog kunnen waargenomen worden als onderdeel van de eerste verdedigingslijn van de *Flandern II Stellung*. De historische contextwaarde is dus hoog. Een andere bewaarde bunker, die bedoeld was als commandopost, lag in de tweede verdedigingslijn van deze *Flandern II Stellung*. Ondanks het feit dat de *Flandern II Stellung* nooit is voltooid, tonen de bewaarde *Einheitsunterstande* hoe een stelling volgens Duitse strategische inzichten van 1917-1918 diende opgebouwd te worden. Een stelling bestond met name uit twee verdedigingslijnen met bunkers, waarbij de commandoposten gesitueerd werden in de tweede lijn;

Overwegende dat de Duitse bunker Ua4 uit de Eerste Wereldoorlog als monument architecturale waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De bunker heeft een belangrijke architecturale waarde, omdat het een constructie betreft van het type *Einheitsunterstand*, een standaardtype bunker dat vanaf het najaar van 1917 veelvuldig werd opgetrokken in de meer achterwaarts gelegen stellingen. De bunker is representatief voor gelijkaardige *Einheitsunterstande*. Opvallend is de afwerking van het mangat in het dak, in een verdiept vlak, met bijkomend betonnen randje. Authentieke elementen zoals de klimijzers in het mangat zijn bewaard;

Overwegende dat de Duitse bunker Ua4 uit de Eerste Wereldoorlog als monument technische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Als betonnen constructie, die specifiek voor militaire doeleinden werd opgetrokken. Deze betonnen constructie met zijn bouwtechnische kenmerken van zowel bovengrondse als ondergrondse aard, getuigt van het belang en de evolutie van de betonbouw in de stellingenoorlog, die de Eerste Wereldoorlog geworden was. Nooit eerder werden zo massaal betonnen verdedigingsconstructies opgetrokken als tijdens de Eerste Wereldoorlog. Daar waar er in de eerste oorlogsjaren werd geïmproviseerd en geëxperimenteerd met allerlei typologieën en toegepaste technieken in de betonbouw, evolueerde men geleidelijk naar zo sterk en efficiënt mogelijk uitgedokterde standaardontwerpen, die in sommige gevallen voor meerdere doelen konden gebruikt worden. Tijdens het interbellum en de Tweede Wereldoorlog zou dit leiden tot de massale uitbouw van heuse bunkerstellingen, met bunkers die tot in het kleinste detail waren gestandaardiseerd;

Overwegende dat de Duitse bunker Ua4 uit de Eerste Wereldoorlog als monument culturele waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Als materiele getuige van de *Grooten Oorlog*, die Vlaanderen jarenlang in zijn greep had en het leven van ontelbaar veel mensen ingrijpend tekende of volledig verwoestte. De Eerste Wereldoorlog was een internationale gebeurtenis bij uitstek, met West-Vlaanderen als één van de strijdtoneelen waar honderdduizenden mannen uit de hele wereld vochten. De herinnering aan de Eerste Wereldoorlog kent nog steeds een breed maatschappelijk en internationaal draagvlak,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen definitief beschermd als monument:

Duitse bunker Ua4 uit de Eerste Wereldoorlog, Papperstraat zonder nummer in Oudenburg, bekend ten kadaster Oudenburg, 4de afdeling, sectie A, 629 (deel).

De definitief beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de definitief beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. §1. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° historische waarde;
- 2° architecturale waarde;
- 3° technische waarde;
- 4° culturele waarde.

§2. De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

Nagenoeg volledig bovengrondse betonnen militaire constructie, opgetrokken uit beton, dat gegoten is tegen een houten bekisting. Het betreft een constructie met een rechthoekige plattegrond, op het uitspringend gedeelte in de noordelijke hoek na (observatiepost). Het dak met een dikte van meer dan 120 cm, helt lichtjes af naar zuidwestelijke zijde.

Aan noordoostelijke zijde vormt een uitspringend deel van de buitenmuur tussen de twee toegangen een richel met betonnen trap. Vanaf deze richel kon een mitrailleur bediend worden, waarbij het dak als borstwering fungeerde. Boven deze richel zitten twee kleine vierkante openingen (rookafvoer).

Aan noordoostelijke zijde zit een derde, lage toegang tot het observatiegedeelte van de bunker, bestaande uit een vierkant mangat met klimijzers. Het mangat mondt in het dak uit in een dieperliggend vlak, met een bijkomend betonnen randje aan zuidoostelijke en

zuidwestelijke zijde. In het dak zijn twee openingen te zien, één per binnenruimte (ventilatie- en periscopopening). De randen van deze openingen zijn met baksteen afgezet. Tegen de dakrand zitten gebogen ijzers, voor de bevestiging van camouflagenetten.

De twee toegangen aan noordoostelijke zijde vormen de L-vormige uiteinden van een gang, die op zijn beurt toegang verleent tot twee binnenruimtes. Het plafond van de gang is verstevigd met stalen balken waartussen houten beplanking is aangebracht. Ter hoogte van de buitentoegangen zit telkens een opening in de muur tussen gang en binnenruimte, die naar buiten toe verbreedt. Aan de binnenzijde van de noordoostelijke buitenmuur is een nis uitgewerkt.

Het is eigen aan bunkers dat er in de ondergrond in en rond de bunker constructieve elementen of militaire infrastructuur zitten die rechtstreeks verband houden met de bunker, zoals vloerplaten, waterafvoersystemen of bekabeling.

Art. 3. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° de bescherming beoogt het behoud van de Duitse bunker;
- 2° de algemene doelstelling van de bescherming is meer bepaald het behoud van de erfgoedkenmerken en -elementen die de basis vormen voor de erfgoedwaarden, waaronder de Duitse betonnen post met zijn oorspronkelijke indeling en afwerking, inclusief de betonnen richel met trap, het observatiegedeelte met klimijzers in het betonnen randje rond het mangat, de resterende bakstenen op het dak, de openingen en nissen in het dak en muren, ijzeren elementen zoals de ijzers tegen de dakrand, de stalen balken met houten beplanking tegen het plafond. Er dient eveneens gestreefd te worden naar het behoud in situ van ondergrondse constructieve elementen en aansluitende militaire infrastructuur, zoals vloerplaten, waterafvoersystemen of bekabeling;
- 3° de erfgoedwaarden van de bunker en de leesbaarheid ervan zouden desgevallend versterkt kunnen worden door het verwijderen van de materialen, schroot, bouwafval of rommel op, tegen en in de betonnen post. Ook de spontane opslag van bomen en struiken zou omzichtig verwijderd kunnen worden. Aarde en grasbegroeiing, tijdens de oorlog aangelegd op het dak van de bunker, of mosbegroeiing op de muren, vallen hier niet onder;
- 4° het droog houden van de bunker door gepaste maatregelen tegen waterinsijpeling met name het afdekken van eventuele openingen in het dak zonder de luchtcirculatie te wijzigen, bevordert de instandhouding van de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen;
- 5° in voorkomend geval kan er gezocht worden naar maatregelen om grondwater in de bunker permanent te vermijden, in overeenstemming met de specifieke landschappelijke context;
- 6° conserverende maatregelen (roestwerende behandeling) voor blootliggende ijzeren onderdelen bevorderen de instandhouding van de ijzeren erfgoedelementen op zich en het omliggende beton, dat beschadigd zou kunnen worden door uitzettende corrosie;
- 7° conserverende maatregelen voor houten onderdelen bevorderen de instandhouding van de houten erfgoedelementen.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van constructies:
 - a) het verwijderen, vervangen of wijzigen van dakbedekking;
 - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
 - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, luiken, poorten, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;
 - e) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
 - f) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van verkiezingspubliciteit en met uitzondering van publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4 m²;
- 5° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
 - a) het plaatsen of wijzigen van bovengrondse en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen, met uitzondering van gladde schrikdraad en prikkeldraad ten behoeve van veekering;
 - c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden;
 - d) het aanleggen of wijzigen van verharding met een minimale gezamenlijke grondoppervlakte van 30 m² of het uitbreiden van bestaande verhardingen met minimaal 30 m², met uitzondering van verhardingen geplaatst binnen een straal van 30 m rond een vergund of een vergund geacht gebouw;
 - e) het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair, met uitzondering van niet-aard- en niet-nagelvaste elementen en verkeersborden vermeld in artikel 65 van het Koninklijk Besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer en van het gebruik van de openbare weg;
 - f) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
 - g) graafwerken in functie van het bouwen, verbouwen of heropbouwen van constructies;
 - h) het aanplanten, vellen, rooien en ontstronken van bomen;
 - i) het plaggen en het afvoeren van de plaggen.

Voor het interieur:

- 1° het uitvoeren van destructief materiaaltechnisch onderzoek;
- 2° het uitvoeren van structurele werken en het toevoegen van nieuwe structuren;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het verwijderen, vervangen of wijzigen van plafonds, gewelven, vloeren, trappen, binnenschrijnwerken, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, lambrisering, beslag, hang- en sluitwerk, en van de waardevolle interieurdecoratie;
- 5° het bepleisteren van niet-bepleisterde elementen of het bepleisteren met een andere samenstelling of textuur, alsook het ontleisteren van bepleisterde elementen;
- 6° het beschilderen van ongeschilderde elementen of het schilderen in andere kleuren of kleurschakeringen of met een andere verfsoort dan de aanwezige.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel,

29 SEP. 2017

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS